

na práci Mgr. Davida Bradny

Šintó: konceptualizace japonských náboženských tradic v západní literatuře

obhajované 23. 11. 2015 na KRe, FF, UPa

Zrychlující se dynamika současného politického a společenského vývoje s sebou mimo jiné nese rostoucí nároky na reflexi či hlubší analýzu, která by dovolila širší rozhled a usouvztažnění jednotlivých zdánlivě heterogenních událostí. Je žádoucí si klást stále dokola základní otázky a udržovat si kritický odstup od zavedených či převládajících názorů. V tomto kontextu je třeba předkládanou disertační práci kolegy Bradny, která zpochybňuje zavedené badatelské religionistické přístupy, přivítat jako potřebnou, poukazuje-li na rizika evangelizačním syndromem tradičně či chronicky zatížené naší západní civilizace.

Práce je svým zaměřením rozkročena mezi několika oborů – religionistiku, teologii, filozofii vědy (podle názoru autora), kulturní antropologii, a okrajově též japonská studia. Přestože tento posudek vypracovávám především jakožto „japanolog“, dotýkám se v něm šířeji i otázek metody a přístupu. Své hodnocení z úsporných důvodů a přehlednosti předkládám strukturovaně a formou položek.

Své výhrady míním především jako témata do diskuse, nikoli jako konečné arbitrární soudy o kvalitě práce. Důležitou součástí celkového hodnocení tak bude autorova schopnost ústní argumentace.

Přístup k tématu

- Z hlediska přístupu k tématu trvá má pochybnost o vhodnosti volby resp. relevantnosti kritiky E. Saida, jehož dílo považuji z hlediska 1) regionu a s tím spjaté kultury i 2) vlastního tématu práce (o konceptualizaci šintó) za příliš odtažitě. Podané vysvětlení (s. 10) nepovažuji za přesvědčivé, tím spíše, že kolega Bradna ví o autorech jako Breen a Teeuwen.
- Úvodní popis přístupu k tématu **nepůsobí příliš přehledně**, nebál bych se použít pojmu zbrkle: Uvádím příklady:
 - Autor se nejprve útržkovitě dotkne orientalismu – podle mého názoru jen velmi málo relevantní pojem, aby ihned zmínil klíčovou Bálagangádharovu hypotézu, resp. to, že ji bude testovat na Japonsku (s 11). Přitom však nechává nezodpovězené některé otázky, např. jak či proč mají „odpovídat konceptuální vzorce asijských náboženských tradic ... zkušenosti, jakou mají ze svých tradic a praktik Asiaté“. A jak to „odpovídání“ vlastně měřit? Zkušenosti jsou přece individuální, neopakovatelné, někdy nesdělitelné, zatímco konceptuální přístupy musí nutně zobecňovat...
 - Druhý obdobný případ – nejasnost – vidím na konci s. 11, kde autor používá pojem „(sekularizovaná) křesťanská teologie“, aniž by čtenář věděl, v jakém přesném kontextu autor, nebo i Bálagangádharma daný termín používá, a aniž by (autor) onu stěžejní hypotézu blíže představil.
 - Značně **zjednodušujícím dojmem působí i prohlášení** typu „Metodou [výzkumu] bude analýza a interpretace vybraných textů na základě Bálagangádharovy hypotézy“ (s 13 nahoře). Jaká jsou kritéria výběru oněch textů? Co je přesně „interpretace“ za metodu?
 - Výrok „v místech, která to ... dovolí, hodlám doplňovat teorii vlastními zkušenostmi z Japonska...“ (s 13) zní, obávám se, nebezpečně účelově. Opět: jaké je ono kritérium, které to „dovolí“? Navíc – považuji za problém souměřitelnost osobní zkušenosti s „výzkumem západní literatury.“
- Na druhé straně je třeba **vysoce vyzdvihnout autorovu zevrubnost, sečtělost, extenzivní práci s literaturou**.
- Za zarážející z hlediska přístupu k tématu považuji prohlášení na s. 13 o časovém vymezení „zkoumané materiály“ – leží-li „horní hranice“ na počátku 20. století, jak to jde dohromady s autorovou vstupní polemikou se západními koncepcemi o šintó, které jsou více méně současné!?

Dále trvám na zásadních výhradách vůči výrokům:

- S. 73 – „Definice vycházejí z teorie.“ Mělo-li by tak tomu být, pak by logicky byly definice na teoriích závislé, tj. jejich platnost by nutně musela být omezena. Musí tomu být logicky naopak - definují přece základní pojmy, jednotky, (definienda?) a závislosti, výchozí předpoklady. S tímto „stavebním materiálem“ potom tvořím teorii, hypotézu. A jsou to mj. právě vztahy mezi definicemi, co umožňuje ověřit platnost oněch teorií... Chápu samozřejmě, že autor mluví o definici náboženství, ale nechce se mi věřit, že by na nejasnostech s popisem obsahu pojmu náboženství autor vystavěl tak zásadní odmítnutí západního religionistického establishmentu *en bloc*.
- S. 134 – věta „Filozofie vědy tvrdí mimo jiné, že pozorovaná data jsou zatížena teorií a že tato data slouží zpětně ke confirmaci dosavadních teorií. Tvrdí také, že teorie vybírá, kterými pozorovanými daty se bude zabývat, a určuje jejich vzájemný vztah.“
 - 1) velmi bych ocenil uvedení autora (dohledatelnost, ověřitelnost), toto jistě netvrdí žádná bezejmenná „filozofie vědy“; zejména zní vysoce nepravděpodobně (ba hereticky) tvrzení, že „data ...slouží ke confirmaci...“ Zpochybňuje to totiž požadavek na vědeckost – aby hypotéza byla vyvratitelná (Popper).
 - 2) neznám pojem „pozorovaná data“, není mi známo, že jejich – zřejmě jediným? – účelem je „confirmace dosavadních teorií“.
- Závěru nadále úplně nerozumím – autor (na začátku) nedeklaruje, k čemu dospěl, nýbrž „pouze“ to, že „asijská náboženství nejsou skutečnými entitami.“ Čím tedy jsou, nebo by měla být, zůstává nepopsáno. Ano, někdy je i negace sama o sobě posunem, ovšem v situaci, kdy se doktorand staví de facto proti západnímu religionistickému akademickému establishmentu, to považuji za výsledek poněkud rozpačitý.
- Pročetl jsem důkladně s 71-80, kde autor představuje Bálagangádharovu hypotézu, avšak nenarazil jsem ani na skutečně ucelené a přesvědčivé představení hypotézy, která by přinášela nějaká základní vymezující tvrzení, ani na solidní ověření platnosti takové hypotézy.

Struktura práce

- Je velmi bohatě členěná, ovšem dobře přehledná, měl bych 2-3 poznámky:
- Čtenář čeká na (skutečnou) srozumitelnou hypotézu až okolo s 79 (předcházející teoretická a argumentační „dělostřelecká příprava“ byla tedy vskutku mohutná), ovšem mnohem spíše se jedná o kritiku (budiž, fundovanou) předcházejícího vývoje. **Uvádí autor někde precizně metodické, či přesněji metodologické odlišnosti v Bálagangádharově přístupu od stávající religionistiky, aby bylo jasné, v čem tato „chybuje“, a aby bylo jasné, zda hledat chybu ve špatně aplikované metodě či přístupu, nebo zda je samotný „souřadnicový systém“ religionistiky vadný?**
- Nepovažuji za šťastné se pouštět ve Zúžení předmětu výzkumu do historizujícího popisu pojmoslovných aj. potíží spojených s pronikáním prvních západních konceptů do Japonska na počátku doby Meidži – poněkud to odvádí pozornost čtenáře.
- Otázka proporčnosti a vyváženosti (dotýkám se jí ještě jednou ve Shrnutí na konci posudku) – Autor drtivou většinu práce věnuje popisu historických názorů na danou tematiku. Polemice se současnou literaturou věnuje pouze závěrečnou část F.3, pouhých zhruba 15 stran. Je nutné – z hlediska hlavního argumentu práce – tak detailně rozebírat misionářské pohledy, zjevně propagandisticky pokrivené? Z japanologického hlediska je to jasně zisk pro českého čtenáře, nicméně z hlediska logické výstavby práce to za příliš vhodné nelze považovat.

Práce s literaturou

Celkově vzato autor používá velmi rozsáhlou literaturu, snaží se jemně rozlišovat formální nuance originálu, nemám námitek. Obvykle bývá součástí hodnocení i práce s japonskou literaturou, nicméně vzhledem k jasné orientaci práce je pochopitelné, že ta (jap. literatura) zde absentuje. Velkou předností práce je mimořádně rozsáhlý poznámkový aparát.

Přínosnost pro česká japonská studia

Přestože těžiště práce spatřuji v teorii a v oblasti religionistiky, je nepochybné, že předkládaná disertace je zdaleka nejsoustavnějším a nejerudovanějším příspěvkem k poznání šintó a náboženského života v Japonsku, nehledě na mé výše uvedené výhrady k přístupu. Z tohoto hlediska ji hodnotím vysoce přínosně.

Formální náležitosti:

Konstatuji, že autor drtivou většinu nedostatků odstranil, místy přetrvávají chyby v interpunkci, po jazykové stránce však práce doznala znatelného zlepšení.

Shrnutí

Práce je pouze okrajově japanologická, z tohoto pohledu celkem není co jí vytknout. Hodnotím ji jako velmi přínosnou. Z obecného akademického hlediska mám tyto hlavní výhrady:

1) autor deklaruje práci s literaturou ze 16. až počátku 20. století. Přesto polemizuje s metodologií *současného* západního religionistického establishmentu. V tom spatřuji jistou nekonzistentnost. Podle mě by bývalo bylo logičtější věnovat mnohem více prostoru polemice se současným korpusem religionistické literatury, a nezabývat se tak obsáhle exkurzem do dějin. Drtivá většina kapitol – C až F (s výjimkou úplného závěru) se věnuje historickým názorům.

2) mírně mi chybí popis ucelené, konzistentní, přesvědčivé hypotézy, která by přinášela nějaké zřetelně formulované řešení, ne pouze kritický rozbor. Z toho vyplývá problém se Závěrem – není mi zcela jasné, k čemu autor vlastně dospěl.

Na druhé straně předloženou disertační práci přes výše uvedené výhrady považuji za mimořádně důkladně zpracovanou syntézu, jasně přínosnou a obohacující pro poznání (nejen) japonských reálií. V rozsahu, v jakém jsem schopen posoudit, autor prokázal schopnost práce s odbornou literaturou, samostatně a logicky argumentuje, a prokázal i smysl pro teoretické koncepční uvažování.

Přínos tak jasně převyšuje výhrady, práci proto **doporučuji k obhajobě**.

Ve Vinoři, 7. 11. 2015

Mgr. David Labus, Ph.D.

David Labus